

Nederland en zijn Ooievaars in 1989

Dick A. Jonkers

Twaalf paren Ooievaars broedden in 1989 in ons land. Deze paren, waarvan er vier wild en negen gemengd waren, hadden achtentwintig uitvliegende jongen.

Twee paren projectooievaars, op meer dan tien kilometer van buitenstations broedend, brachten drie jongen groot.

Er kwamen ruim honderd waarnemingen binnen, merendeels van overtrekkende exemplaren van eind maart tot eind mei.

Bewoonde nesten en uitgevlogen jongen

Zoals uit tabel 1 blijkt beginnen de Nederlandse Ooievaars zo langzamerhand een niet-trekkende populatie te vormen. Voor de populatie kan dit gunstig zijn, want de hoge mortaliteit tijdens de trek en in de overwinteringsgebieden valt hierdoor weg. Wanneer dit een natuurlijke ontwikkeling is en de Ooievaars onafhankelijk van bijvoeding door de mens overwinteren is er geen vuiltje aan de lucht. De verbintenissen van in Nederland in het wild geboren Ooievaars met projectooievaars mogen dan wel verheugend zijn, maar het is wel een veeg teken dat zij en een groot deel van hun jongen bij sommige stations blijven hangen. Wanneer wij als definitie voor het begrip wilde Ooievaars hanteren dat deze buiten onze landsgrenzen moeten overwinteren, kan alleen het paar in Voorst als wild worden beschouwd.

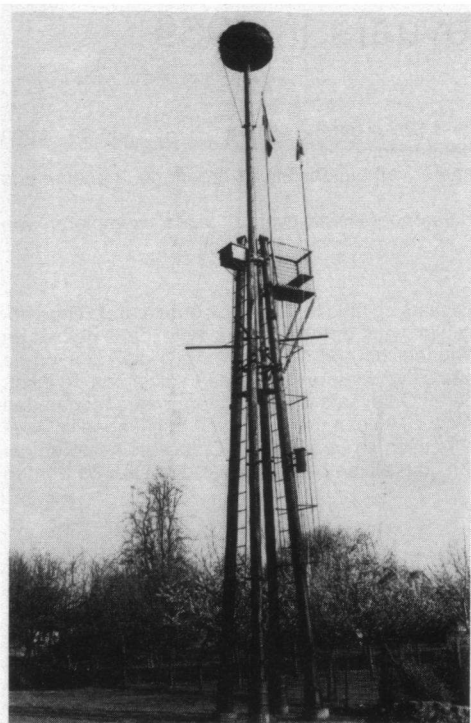
	<i>eerste exemplaar</i>	<i>tweede exemplaar</i>
Leek	overwinterend	overwinterend
De Wijk	overwinterend	overwinterend
Grafhorst	overwinterend	overwinterend
Voorst	8 april 1989	14 april 1989
Gorssel	?	?
Leerdam	overwinterend	overwinterend
Groot Ammers	overwinterend	overwinterend
Groot Ammers	overwinterend	overwinterend
Herwijnen	overwinterend	overwinterend
Rotterdam	overwinterend	overwinterend
Rotterdam	overwinterend	overwinterend
Wassenaar	overwinterend	overwinterend
Lisse	overwinterend	overwinterend

Tabel 1. Aankomst van wilde en gemengde paren op de nesten.

Het gemengde paar bij het nest op een portaal van de bovenleiding van de spoorlijn, Rotterdam, 2 april 1989.

Foto: René Rietveld.

C. Versteeg uit Deest bouwde een nieuw nest waarvan de nestpaal telescopisch kan zakken tot aan de basisconstructie.

Foto: Jan Rikken.

In het buitenstation Leek kwam het zelfde paar als in 1988 tot broeden. Deze keer werden vier eieren gelegd en er vlogen twee jongen uit. Op 19 oktober waren de Ooievaars nog aanwezig. Ook het buitenstation De Wijk had weer het zelfde paar. Een van de twee, het mannetje, zocht traditiegetrouw de overwinteringsplek in de Alexanderpolder bij Rotterdam op, samen met een andere projectooievaar uit het station. Van dit nest werden vijf jongen vliegvlug. Samen met het mannetje verlieten zij op 22 augustus hun geboortegrond.

In Grafhorst voltrok zich op 27 juni een ramp toen, ondanks zeer kort daarvoor uitgevoerde herstelwerkzaamheden, het nest met paal en al omviel. Van de drie jongen vonden er twee de dood, het overgebleven jong was zwaar gewond. Dit is na verzorging weer losgelaten en op 8 september samen met de ouders op trek gegaan. Op het nest in Voorst verschenen op 21 februari twee geringde exemplaren, waarschijnlijk uit het buitenstation Gorssel, die het nest bezetten tot begin april.

Met het verschijnen van de wilde Ooievaars braken hevige gevechten uit. Uiteindelijk vertrokken de geringde exemplaren naar een nest op een steenfabriek aan de IJssel. Het wilde paar zag geen kans om jongen groot te brengen. Twee dode jongen werden begin juni onder het nest gevonden. Het paar vertrok op 28 augustus. Het buitenstation Gorssel herbergde één paar, waarvan één van de ouders een nakomeling was

van het paar in Schoonrewoerd. Na een lange droge periode, waarin veel visjes werden gevoerd, verzwakten de jongen tijdens een regenperiode. Eén jong ging dood, de andere twee konden worden verzorgd. De wilde Ooievaar en de beide jongen vertrokken op 2 september. Een gemengd paar in het buitenstation Zegveld bezette wel een nest maar legde geen eieren.

Leerdam had wel succes. Daar werden vier eieren gelegd en er vlogen drie jongen uit.

Binnen het ooievaarsstation Groot Ammers bevonden zich twee gemengde broedparen. Het ene paar legde vijf eieren en bracht twee jongen groot; het andere één ei en had één uitgevlogen jong. Een geringde mannetjesprojectooievaar vormde een paar met een ongeringd vrouwtje. De vier eieren kwamen alle uit; er vlogen drie jongen uit van dit nest. Op 12 mei werd waargenomen dat een flink jong door één van de ouders van de nestrand werd gepakt en in zijn geheel werd ingeslikt. Dit verschijnsel wordt chronismus genoemd en is wel vaker bij Ooievaars waargenomen.

Bij het buitenstation Herwijnen werden drie Ooievaars, jongen van een gemengd paar, grootgebracht.

Rond en in Blijdorp waren twee broedparen aanwezig. Het nest op de schoorsteen van het roofdierenverblijf werd in februari al regelmatig bezocht. Rond half mei werden de twee jongen geboren, die beide uitvlogen. Een van de twee kwam in een hek vast te zitten, werd na verzorging losgelaten en maakte enkele weken later een noodlanding in een vijvertje. Daarna werd dit ongeluksexemplaar weer verzorgd. Het gemengde paar, nu al voor het derde jaar bij elkaar, koos een ongelukkige nestplaats, namelijk een portaal van de bovenleiding van de Nederlandse Spoorwegen. Eind maart werd geprobeerd ze daar weg te lokken door een goed nest aan te bieden op een rustige plaats. Het enige resultaat was dat zij daar nestmateriaal voor het eigen gebouwde nest kwamen halen. In verband met elektrocutiegevaar door het contact uitwerpselen van af het nest met stroomdraden, werden de draden geïsoleerd. De twee op dit nest geboren Ooievaars vlogen uit.

Van het paar in Wassenaar kan worden gemeld dat de samenstelling dezelfde was als in voorgaande jaren. Drie jongen vlogen uit.

De jongen van 1988 en het broedpaar uit Lisse overwinterden. Vanaf begin februari vertoefde het paar regelmatig op de oude broedplaats, maar bouwde uiteindelijk dit jaar toch maar zelf een nest in een boom. Van dit nest vlogen twee jongen uit.

De plaatsen waar gemengde en wilde paren nestelden zijn aangegeven in tabel 2.

Van de projectparen die ruim buiten de invloedssfeer van ooievaarsstations tot broeden komen, legde dat van Kootwijkbroek zes eieren. Eén jong werd geboren, maar werd niet groot.

In Schoonrewoerd vlogen drie jongen uit.

gemengd paar	Groningen	Leek	2
gemengd paar	Drenthe	De Wijk	5
wild paar	Overijssel	Grafhorst	1
wild paar	Gelderland	Voorst	-
gemengd paar	Gelderland	Gorssel	2
gemengd paar	Gelderland	Herwijnen	3
wild paar	Zuid-Holland	Leerdam	3
gemengd paar	Zuid-Holland	Groot Ammers	2
gemengd paar	Zuid-Holland	Groot Ammers	1
gemengd paar	Zuid-Holland	Rotterdam	2
gemengd paar	Zuid-Holland	Rotterdam	2
gemengd paar	Zuid-Holland	Wassenaar	3
wild paar	Zuid-Holland	Lisse	2

Tabel 2. Bewoonde nesten en uitgevlogen jongen in 1989. (1988 12 paar, 22 uitgevlogen jongen).

Bezoeken aan nesten

Het nest in **Grafhorst** werd op één april door één en op 8 april door drie vreemde Ooievaars bezocht. Zoals gewoonlijk braken weer gevechten met het broedpaar uit. Dit nest krijgt vrijwel ieder jaar weer Ooievaars op bezoek. Of het het broedpaar of de plaats van het nest is dat zo'n aantrekkingskracht uitoefent valt moeilijk na te gaan. In de omgeving staan verspreid binnen een straal van enkele kilometers ook nesten die incidenteel bezoek krijgen. Een van die nesten staat in de **Mastenbroekpolder** en daar landde op 27 april een exemplaar op het nest.

Het nest in de **Ooypolders**, vorig jaar bewoond, werd begin mei af en toe door één en later door twee exemplaren bezet. Het nest werd in gebruik genomen door een paar Nijlganzen. Op een nieuw gebouwde nest in de omgeving hielden zich ook Nijlganzen op. Het ooievaarspaar probeerde daarna een nest op een kraan bij een steenfabriek te bouwen. Deze poging mislukte doordat de takken er geregeld uitwaaiden.

Rond half mei ondernam een solitair exemplaar nestelpogingen in **Wijdenes** bij Hoorn.

In **Hagestein** landde op 1 juni een Ooievaar op het nest.

Op 17 april zwierven vier exemplaren rond **kasteel Amerongen**. Twee exemplaren bezochten die dag langdurig het nest. Het groepje verdrook de volgende dag.

In 1987 werd het nest ook al op 17 april bezocht. Een toevalligheid of was één van de Ooievaars op die datum ook op het nest?

Rond en in de **Alblasserwaard** werden ook nesten bezocht. Dit betrof projectooievaars.

Zwervende en trekkende Ooievaars

Na het elimineren van dubbelmeldingen en waarnemingen van projectooievaars bleven er 112 waarnemingen met in totaal 353 Ooievaars over. Als criteria voor de aanwezigheid van projectooievaars werden aangehouden: ringaflezingen, aanwezigheid in de periode oktober tot en met februari, het voorkomen binnen of zeer dicht bij de bebouwing en het zeer vrouwelijke gedrag ten opzichte van de mens.

In Marokko en Spanje werden begin februari in noordelijke richting trekkende exemplaren gesignaleerd. Mogelijk maakten exemplaren die vanaf eind februari tot eind maart in ons land doortrokken deel van deze groepen uit.

Over het algemeen werd telkens maar één exemplaar waargenomen.

De **doortrek** in het voorjaar bereikte zijn hoogtepunt in de laatste decade van mei; ook in de laatste decade van maart werden meer waarnemingen dan in andere perioden gedaan.

Zo hield zich op 29 maart een groep van twaalf exemplaren bij Deventer op. Begin mei werd tussen Deersum en Raerd een Ooievaar als ver-

Zes Ooievaars te Assendelft, augustus 1988.

Foto: Danny Ellinger.

Ooievaars te 's-Gravenhage, november 1988.

Foto: Mike Weston.

keersslachtoffer gevonden. Boven de vliegbasis Leeuwarden trok op 22 mei een groep van vijftien exemplaren op thermiek over. Een dag later werd eerst bij Roodkerk en later bij Buitenpost een groep van tien exemplaren gezien. In juni zwierven er geregeld twee tot tien ongeringde exemplaren in de omgeving van het buitenstation De Wijk. Een groep van zeventien exemplaren werd op 16 juli bij de Oude Stroom bij Zwartsluis gezien.

De **najaarstrek** voltrok zich hoofdzakelijk in de laatste decade van augustus. Op 22 augustus verliet een groep van zestig Ooievaars (wilde en nakomelingen van vrijvliegende paren project-ooievaars) De Wijk. Bij Sliedrecht werden een dag later 31 exemplaren gezien, die in hoogspanningsmasten overnachtten en op 24 augustus vertrokken. Hoog boven de Knardijk vloegen op 23 augustus drie exemplaren samen met Buizerds in zuidelijke richting.

Andere trekbewegingen vonden vanaf de tweede decade van september plaats. Op 18 september vertrok een gemengde groep uit De Wijk. Deze is later bij Deventer en Groot Ammers gesignaleerd. Boven Wageningen werd eind september een groep van veertig overtrekkende exemplaren en tussen Scherpenzeel en Kuinre een groepje van twaalf Ooievaars gezien.

Waarnemingen van geringde Ooievaars

Een bijzondere melding is die van een in Spanje geringde Ooievaar die vanaf 9 mei in De Wijk aanwezig was. De Ooievaar met het bekende ringnummer 715, broedvogel in De Wijk was al vanaf half augustus 1988 weer in de Alexanderpolder in Rotterdam aanwezig. Deze vogel verbleef daar samen met een vrouwtjesprojectooievaar uit het zelfde buitenstation. Op 26 februari keerde hij weer bij zijn eigen vrouwtje terug om een broedpaar te vormen. Behalve de reeds in vorige verslagen vermelde geringde Ooievaars van broedparen, die ook dit jaar weer op hun oude broedplaatsen met hun vroegere partners aanwezig waren, was er ook een nieuw nummer dat opdook.

Dat was Ooievaar 724, in 1985 in Schoonrewoerd

geringd, waarvan sindsdien niets meer was vernomen. Deze Ooievaar vormde een broedpaar met een projectooievaar in Gorsseel.

Nieuw gebouwde nesten

Alsof er nog steeds een bloeiende stand is, werden er in Nederland nesten geplaatst. Een pleisterende Ooievaar is vaak al voldoende om enthousiast aan de bouw te beginnen. In schrille tegenstelling daarmee is de staat van onderhoud waarin de vele honderden nesten verkeren. Niemand voelt zich kennelijk geroepen om aandacht te schenken aan jaarlijks bewoonde nesten en nesten in ogenschijnlijk geschikte biotopen.

Nieuwbouw in de laatste categorie werd uitgevoerd door C. Versteeg uit Deest. Op ingenieuze wijze bouwde hij een nest dat uniek is in de wereld. De drie houten schoorpalen werden in een betonnen voet bevestigd. De nestpaal is als het ware telescopisch en kan zakken tot de basisconstructie. Daar bevindt zich aan het einde van de schoorpalen een stalen kooiconstructie die via twee beveiligde ladders bereikt kan worden voor reparatie of onderzoek. Voor de commensalen die altijd in ooievaarsnesten aanwezig zijn, hangen er onder andere een mezen- en torenvalkenkast.

Tentoonstelling over Gierzwaluwen

Van 23 april tot en met 15 mei 1990 wordt in de Openbare Bibliotheek, Markt 54 te Roosendaal een gierzwaluwententoonstelling gehouden. Er zal informatie worden gegeven over de leefwijze en de bedreigingen, maar ook over wat men kan doen om ze te beschermen en te behouden.

Openingstijden van de bibliotheek: maandag tot en met vrijdag van 14.00 - 17.30 uur, maandag-, woensdag- en vrijdagavond van 18.30 - 20.30 uur en zaterdag van 9.30 - 12.30 uur.

Nadere inlichtingen Marjos Mourmans, 01650-35 180, waar ook materiaal van harte welkom is.
